

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин

Олександр ЖУКОВ

«28» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ДИПЛОМАТИЧНА І КОНСУЛЬСЬКА СЛУЖБА В УКРАЇНІ

Галузь знань 29 Міжнародні відносини
Спеціальність 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Освітньо-професійна програма Міжнародні відносини

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.

Голова Світлана МОЦАК,
кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2025

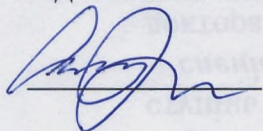
Розробник:

Ціватий В.Г., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Моцак С.І., к. пед. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4 (у 7-му семестрі – 4 кредити)	Освітній рівень: бакалавр	Обов’язкова
		Рік підготовки:
		IV-й
		Семестр
7		
Лекції		
10 год.		
Практичні, семінарські		
14 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
96 год.		
Консультації:		
0 год.		
Вид контролю: залік		
Загальна кількість годин – 120 год.		

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Дипломатична та консульська служба» є ознайомлення майбутніх фахівців з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій (освітні програми «Регіональні студії», «Суспільні комунікації») з основними характеристиками, особливостями та організацією сучасної дипломатичної та консульської служби України та зарубіжних країн, а також розвинути у студентів початкові знання і вміння роботи в центральних державних органах у сфері реалізації зовнішньої політики України та навички професійної дипломатичної діяльності в закордонних органах зовнішніх зносин держави.

2. Програмні результати навчання

У результаті вивчення дисципліни «Дипломатична та консульська служба» студенти повинні знати:

- базові дипломатичні поняття, терміни та категорії;
- історію становлення та розвитку дипломатичної і консульської служби в світі як окремої державної інституції;
- особливості організації та функціонування закордонної служби України;
- механізм діяльності МЗС України, його центральних та закордонних структурних підрозділів;
- методи і засоби дипломатичної діяльності, в тому числі основних принципів, форм та методів роботи дипломатичних і консульських представництв;
- організацію інформаційно-аналітичного і організаційно-технічного супроводження дипломатичної діяльності;
- зміст нормативно-правової бази забезпечення функціонування дипломатичної служби;
- порядок проходження дипломатичної служби;
- специфіку дипломатичного забезпечення багатосторонньої дипломатії;
- порядок встановлення консульських відносин та особливості діяльності консульських установ;
- особливості діяльності спеціальних місій;
- проблематику та практику сучасної торгово-економічної та інших треків дипломатичної діяльності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Дипломатична та консульська служба» студенти повинні **вміти**:

- засвоювати історичний вітчизняний і зарубіжний досвід організації і функціонування дипломатичної і консульської служби, аналізувати і адаптувати кращий світовий досвід до умов сучасної України;
- розвивати практичні навички з розгляду і вирішення управлінських, організаційно-правових, інформаційно-аналітичних, кадрових та інших завдань в рамках професійного забезпечення діяльності державних органів зовнішніх зносин щодо реалізації зовнішньополітичних інтересів України;
- здійснювати аналіз дипломатичної діяльності акторів міжнародних відносин у процесах дво- та багатосторонньої дипломатії;
- самостійно підвищувати професійну компетенцію з проблем дипломатії та дипломатичної служби та розвивати навички ефективного виконання завдань зовнішньополітичної служби України;
- організовувати і підтримувати контактні комунікації з іноземними колегами, офіційними чинниками та представниками громадськості;

- самостійно вести пошук і узагальнювати отриману інформацію;
- працювати з різноманітними документами, що пов'язані з дипломатичною діяльністю;
- дипломатичними засобами відстоювати національні інтереси держави в міжнародному спілкуванні, захищати права і інтереси українських громадян і співвітчизників за кордоном.

У відповідності до Стандарту вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (освітні програми «Регіональні студії» та «Суспільні комунікації») забезпечується формування наступних загальних та спеціальних (фахових) компетентностей:

Серед загальних компетентностей (ЗК):

ЗК-2 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-4 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-5 Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК-6 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК-7 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-10 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-13 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-14 Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

спеціальних (фахових, предметних) компетентностей):

СК-1 Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин і суспільних комунікацій.

СК-2 Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК-3 Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК-4 Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав і суспільних комунікацій.

СК-5 Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

СК-6 Здатність застосовувати засади дипломатичної та консульської служби, дипломатичного протоколу та етикету, уміння вести дипломатичне та ділове листування (українською та іноземними мовами).

СК-7 Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.

СК-8 Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

СК-11 Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

СК-13 Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів, глобальні та транснаціональні відносини.

результатів навчання (РН) ОП Регіональні студії:

РН-01 Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН-02 Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.

РН-03 Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним

акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН-04 Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН-05 Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.

РН-07 Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.

РН-08 Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН-09 Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

РН-10 Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.

РН-11 Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні довідки.

РН-12 Володіти навичками професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, дво- та багатосторонніх міжнародних проектів.

РН-13 Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

РН-14 Використовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи для розв'язання складних спеціалізованих задач у сфері міжнародних відносин і суспільних комунікацій.

РН-15 Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин і суспільних комунікацій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.

РН-16 Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

РН-17 Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.

результатів навчання (РН): ОП СК

РН-01 Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН-02 Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.

РН-03 Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН-04 Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН-05 Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.

РН-07 Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну

для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.

РН-08 Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

РН-09 Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

РН-10 Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.

РН-11 Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні довідки.

РН-12 Володіти навичками професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, дво- та багатосторонніх міжнародних проектів.

РН-13 Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

РН-14 Використовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи для розв'язання складних спеціалізованих задач у сфері міжнародних відносин і суспільних комунікацій.

РН-15 Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин і суспільних комунікацій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.

РН-16 Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

РН-17 Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.

РН-18 Складати зразки основних видів документів дипломатичного листування з врахуванням протокольних вимог, схеми проведення представницьких заходів різних рівнів, програми візитів іноземних партнерів, підсумкові документи за результатами проведення дипломатичних переговорів.

РН-19 Оцінювати ситуацію на міжнародній арені і знаходити відповідні рішення, враховуючи національні інтереси України.

1. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль												Разом	Сума
РОЗДІЛ 1. РОЗДІЛ 2.										Лекції	ІНДЗ		
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	T.8	T.9	T.10	T.11	T.12	Л	ІНДЗ
Поточний контроль												75	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Контроль самостійної роботи, ситуаційні завдання (залік)												25	

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни «Службове і дипломатичне листування» використовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного контролю, контролю виконання самостійної роботи та виконання індивідуального творчого завдання.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **75 балів:** участь у *семінарах (практичних заняттях)* – підготовка та виступ з усними доповідями, участь в обговоренні дискусійних питань, виконання практичних завдань, презентацій, тощо; відвідування лекцій і виконання індивідуальних творчих завдань, підготовка есе, виконання тестів.

- **25 балів:** *самостійне* опрацювання теоретичного матеріалу, робота з джерелами, нормативно-правовими актами, виконання тестів і ситуаційних завдань (залік).

Разом – **100 балів.**

Оцінювання результатів роботи здобувача вищої освіти здійснюється за наступними критеріями:

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
---	---

90 – 100	- здобувач вищої освіти упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв’язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади; - вільно користується тематичними картами; - розуміє основні тенденції розвитку зовнішньо-політичних проблем України.
82 - 89	- здобувач вищої освіти загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - здобувач вищої освіти робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - дає загальну характеристику подій (причини, наслідки, значення); - встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв’язки між ними.
74 - 81	- здобувач вищої освіти загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - не достатньо повно дає характеристику подій (причини, наслідки, значення); - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв’язки між ними.
64 - 73	- здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стисло характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами.
60 - 63	- здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки;

	- визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стисло характеристику окремій постаті; - слабо орієнтується за картами.
35-59	- здобувач вищої освіти дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - впізнає постать чи подію лише за детальним описом; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні «так – ні»).
1 - 34	- здобувач вищої освіти зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні «так – ні»).

Оцінювання індивідуального творчого завдання здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

2. Засоби діагностики результатів навчання

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «**Службове і дипломатичне листування**» здійснюється шляхом проведення контрольних заходів, які включають поточний, підсумковий модульний, підсумковий семестровий контроль. Рівень навчальних досягнень здобувачів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль передбачає усні відповіді здобувачів на теоретичні питання семінарських занять, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання здобувачем індивідуального завдання у вигляді творчого завдання.

Підсумковий модульний контроль передбачає складання колоквиуму за змістовним модулем. Колоквиум проводиться в усній формі та включає два теоретичні запитання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом з історії української дипломатії.

Тестовий контроль передбачає підготовку спеціальних тестових завдань, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

Індивідуальне творче завдання передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм творчих завдань (есе, презентація, тези конференції, тощо).

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю є залік.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни «**Службове і дипломатичне листування**» приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для підсумкового контролю (екзамен):

1. Нормативно-правове підґрунтя мовних аспектів дипломатичних документів
2. Види дипломатичних документів, їх загальна характеристика.
3. Принцип паритетності у виборі виду документів.
4. Структура дипломатичних текстів.
5. Узагальнені протокольні вимоги до оформлення дипломатичних документів.
6. Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) на оформлення документів. ДСТУ на оформлення документів.
7. Відмінності міжнародних та національних стандартів щодо оформлення документів. Оформлення бланка документа.
8. Семантико-стилістичні кваліфікації мови дипломатичних документів. Загальні ознаки мови дипломатичних документів.
9. Співвідношення «жива» / книжна мова, активні / пасивні конструкції, динамічність статичність в дипломатичних документах. Особливості категорії обов'язковості.
10. Стилістичні прийоми побудови мікротекстів.
11. Стилістичні фігури в мові дипломатичних документів.
12. Лексична і синтаксична синонімія.
13. Етикетні мовні формули в документах дипломатичного листування та їх структурні моделі.

14. Форми та правила звертань в дипломатичних документах до осіб з високим та надвисоким статусом, офіційних осіб, дипломатів.
15. Прямі й непрямі мовні формули.
16. (Не)шаблони й мовні кліше, їх семантико-синтаксична будова.
17. Урахування стереотипів, політичної мови й термінології різних мовних систем під час створення тексту дипломатичного документа.
18. Варваризми, їх види і традиції використання.
19. Загальномовні скорочення в текстах дипломатичних документів.
20. Спеціалізовані скорочення в текстах дипломатичних документів.
21. Структурні особливості компліменту.
22. Міжмовні паралелі і відповідники.
23. Велика літера у дипломатичних документах.
24. Принципи пунктуації в міжнародному листуванні.
25. Структура тексту. Межі втручання в композицію тексту ноти.
26. Лінгвістичні особливості викладу тексту особистої ноти.
27. Лінгвістичні особливості викладу тексту вербальної ноти.
28. Протокольні формули ноти, їх змістові і структурні риси.
29. Особливість уживання протокольних формул у вербальній і невербальній ноті.
30. Лексико-граматичні і синтаксичні особливості тексту ноти.
31. Завершальний комплімент ноти: призначення, семантико-синтаксична структура.
32. Реквізити особистих листів (приватні листи напівофіційного характеру) та мовні особливості їх оформлення.
33. Композиція тексту особистих листів.
34. Лексико-граматичні і синтаксичні особливості особистих листів.
35. Реквізити пам'ятної записки та мовні особливості її оформлення.
- Композиція тексту.
36. Лексико-граматичні і синтаксичні особливості пам'ятної записки.
37. Візитні картки: види, реквізити, мовні особливості оформлення.
38. Лексико-граматичні і синтаксичні особливості візитних карток.
39. Скорочення на візитних картках: види, призначення, особливості подання.
40. Заява: призначення, тематична спрямованість.
41. Заява: функціонально-стилістичні, лексичні, синтаксичні особливості її оформлення.
42. Запрошення на дипломатичні прийоми: практика їх складання.
43. Лексико-граматичні і синтаксичні настанови складання запрошень.
44. Дипломатичне листування Стандарт 2021-2023 років.
45. Службове листування. Стандарт 2021-2023 років.

3. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Службове і дипломатичне листування» складається з двох модулів, які в цілому висвітлюють теоретичні засади та дипломатичні практики щодо дипломатичного протоколу та етикету міжнародної ввічливості, а також особливостей церемоніалу та політесу у сфері міжнародних відносин.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього годин	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторна				Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Поняття дипломатії та дипломатичної служби. Історичні типи дипломатії та дипломатичної служби	2	2				
Тема 2. Розвиток і трансформація дипломатії та дипломатичної служби	6	2				4
Тема 3. Державні органи зовнішніх зносин і дипломатична служба	8	2	2			4
Тема 4. Встановлення дипломатичних відносин. Відкриття дипломатичних представництв і завершення дипломатичної місії	12	2	2	2		6
Модульний контроль	2					
Разом	30	8	4	2		14
Змістовий модуль 2.						
Тема 5. Структура і персонал дипломатичного представництва. Функції дипломатичних представництв і засоби їх виконання	10	2	2			6
Тема 6. Дипломатичні привілеї та імунітети	8	2	2			4
Тема 7. Специфічні галузі дипломатії	10	2	2	2		4
Модульний контроль	2					
Разом	30	6	6	2		14
Змістовий модуль 3.						
Тема 8. Техніка ведення дипломатичних переговорів	8	2	2			4
Тема 9. Консульські відносини. Функції консульських установ і засоби їх виконання. Консульські привілеї та імунітети	10	2		2		6
Тема 10. Спеціальні місії як форма дипломатії	8	2	2			4
Модульний контроль	2					
Разом	28	6	4	2		14
Змістовий модуль 4.						
Тема 11. Форми багатосторонньої дипломатії	8	2	2			4
Тема 12. Питання дипломатичної практики в роботі міжнародних організацій, конференцій і нарад	8	2		2		4
Тема 13. Методи і засоби дипломатичної комунікації	8	2	2			4
Тема 14. Питання дипломатичного протоколу	6	2	2			2
Модульний контроль	2					
Разом	32	8	6	2		14
Усього	120	10	14			96

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття дипломатії та дипломатичної служби. Історичні типи дипломатії та дипломатичної служби.

Зовнішні зносини як сфера офіційних відносин і складова частина системи міжнародних відносин. Активізація діяльності держав у сфері зовнішніх зносин в умовах інтернаціоналізації та глобалізації міжнародних зв'язків.

Поняття і визначення дипломатії. Визначення сутності та порівняння понять «дипломатія», «дипломатична служба», «дипломат». Форми та методи дипломатії. Дипломатичні конгреси, конференції, наради. Дипломатичне листування. Підготовка та підписання міжнародних договорів та угод. Щоденне представництво держави за кордоном. Робота посольств і місій. Представництво держав при міжнародних організаціях універсального та регіонального характеру. Виникнення та формування основних історичних типів дипломатії.

Тема 2. Розвиток і трансформація дипломатії та дипломатичної служби.

Зародження та становлення дипломатичної служби як невід'ємної частини державної служби. Характеристика головних історичних етапів розвитку сучасної дипломатії. Особливості дипломатії та дипломатичних служб провідних держав світу. Становлення і розвиток дипломатії України в контексті багатовікового українського державотворення. Роль дипломатії в країнах з перехідними економіками. Роль української дипломатії в проведенні ринкових реформ в державі та в забезпеченні зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної безпеки наприкінці XX – початку XXI

Тема 3. Державні органи зовнішніх зносин і дипломатична служба.

Поняття та особливості державних органів зовнішніх зносин, їх роль і місце в структурі державної влади.

Система органів зовнішніх зносин держави: загальні принципи її організації, залежність від форми правління та політичного устрою. Центральні (внутрішні) органи зовнішніх зносин: конституційні та спеціалізовані (конвенційні). Закордонні органи зовнішніх зносин: постійні та тимчасові. Конституція України про компетенцію Верховної Ради, Президента та Кабінету Міністрів у сфері зовнішніх зносин держави та виконання дипломатичних функцій. Міністерство закордонних справ України – головний функціональний орган держави в реалізації зовнішньополітичного курсу країни. Його структура, основні історичні віхи формування протягом XX ст., проблеми кадрового забезпечення. Особливості формування української дипломатичної служби на сучасному етапі.

Нормативно-правова база зовнішніх зносин між державами. Базові міжнародно-правові джерела, що регулюють зовнішні зносини та дипломатичну діяльність: Віденський регламент 1815 р. і Аахенський протокол 1818 р.; Каракаська конвенція про консульські функції 1911р.; Гаванські конвенції про дипломатичних і консульських чиновників 1928р.; Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946р.; Конвенція про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН 1947р.; Угода між ООН та США про місцеперебування Центральних установ ООН 1947р.; Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961р.; Віденська конвенція про консульські зносини 1963р.; Віденська конвенція про спеціальні місії 1969р.; Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів 1973р.; Віденська конвенція про представництво держав в їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р.

Принципи, форми організації та методи роботи дипломатичної служби України. Закон України «Про дипломатичну службу». Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення координаційної діяльності виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин» від 18 вересня 1996 р. Указ Президента України «Про Положення про дипломатичного радника центрального органу виконавчої влади» від 31 грудня 2005 року. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України» від 30 березня 2016 року №281. Консульський Статут України 1994 р.

Тема 4. Встановлення дипломатичних відносин. Відкриття дипломатичних представництв і завершення дипломатичної місії.

Міжнародно-правові підстави для встановлення дипломатичних відносин. Дипломатичні відносини де-факто та де-юре. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961р. про порядок встановлення дипломатичних відносин між державами. Поняття "поновлення дипломатичних

відносин". Політико-правові умови його реалізації.

Правове оформлення домовленості про встановлення дипломатичних відносин і відкриття дипломатичних представництв. Обмін дипломатичними представництвами.

Угода між державами про рівень дипломатичних представництв. Види дипломатичних представництв: посольства і місії (папські нунціатури та інтернунціатури тощо).

Призначення глави дипломатичного представництва. Поняття

«агреман»: процедура його отримання. Відмова в агремані та її юридичні наслідки. Постанова Верховної Ради України «Про порядок призначення глав представництв України в іноземних державах та при міжнародних організаціях» від 15 липня 1994р.

Класи глав дипломатичних представництв, їх акредитація в державах перебування. Процедура акредитації послів, посланників і повірених у справах.

Вірчі грамоти: протокольна технологія їх вручення главі держави перебування та правове значення цього акту.

Порядок призначення та вступу на посаду інших співробітників дипломатичного представництва. Особливості порядку призначення військових, військово-морських і військово-повітряних аташе. Постанова Верховної Ради України «Про відкриття дипломатичних і консульських представництв України» від 3 березня 1993р.

Завершення дипломатичної місії. Порядок відзиву глав дипломатичних представництв. Відкличні грамоти. Право держави перебування оголошувати членів персоналу дипломатичного представництва «персоною нон грата». Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. про поняття «persona non grata». Інші випадки завершення місії.

Тема 5. Структура і персонал дипломатичного представництва.

Функції дипломатичних представництв і засоби їх виконання.

Структурні частини і підрозділи посольств і місій. Внутрішня організація роботи дипломатичних представництв. Методи роботи дипломатичних представництв. Планування роботи дипломатичних представництв. Розпорядження Президента України «Про затвердження Положення про дипломатичне представництво України за кордоном» від 22 жовтня 1992 р.

Укомплектування персоналом дипломатичного представництва. Проблема чисельності дипломатичних представництв і міжнародно-правові шляхи її вирішення. Категоризація персоналу дипломатичних представництв: дипломатичний персонал, адміністративно-технічний та обслуговуючий персонал. Внутрішня охорона посольства: функціональні обов'язки та правовий статус.

Глава дипломатичного представництва (посол, посланник, повірений у справах) – статус, функціональні обов'язки. Розподіл обов'язків серед решти членів дипломатичного персоналу посольства чи місії. Дипломатичні класи та ранги. Дипломатичні ранги, які вживаються в діяльності української дипломатичної служби. Правова процедура їх присвоєння.

Поняття «дипломатичний корпус»: його тлумачення в широкому і вузькому значеннях. Члени родини дипломата. Дуаєн (старійшина, декан) дипломатичного корпусу. Порядок та умови призначення на цю посаду. Функції дуаєна. Проблема старшинства та її вирішення в сучасній дипломатичній практиці.

Традиційні функції дипломатичних представництв: функція представництва, функція дипломатичного захисту, функція ведення переговорів, інформаційна функція. Функція заохочення дружніх відносин між акредитуючою державою та країною перебування в галузі політичних, економічних, культурних, спортивних тощо зв'язків. Консульська функція дипломатичного представництва. Ускладнення та розширення завдань дипломатичних представництв у сучасній дипломатичній практиці. Функції дипломатичного представництва України згідно з «Положенням про дипломатичне представництво України за кордоном» від 22 жовтня 1992 р.

Міжнародно-правові принципи здійснення функцій дипломатичними представництвами: невтручання у внутрішні справи, повага та дотримання законів, звичаїв і традицій держави перебування.

Особливі випадки виконання дипломатичних функцій: виконання главою дипломатичного представництва акредитуючої держави своїх функцій у двох чи більше країнах за сумісництвом; виконання дипломатичних функцій від імені та в інтересах двох чи більше держав тощо.

Засоби виконання дипломатичних функцій. Приміщення для дипломатичного представництва. Розпорядження Президента України «Про охорону дипломатичних і консульських представництв іноземних держав в Україні» від 21 жовтня 1992 р. Право на вільні зносини з державою, що акредитує: звичайний поштово-телеграфний зв'язок, шифровані депеші, електронна пошта, дипломатична пошта, командирська пошта тощо. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961р. про використання радіозв'язку. Свобода пересування співробітників представництва по території країни перебування та можливі мотиви її обмеження.

Порядок зносин дипломатичного представництва з установами і посадовими особами країни перебування. Постанова Кабінету Міністрів України про затвердження „Положення про порядок розміщення дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні” від 27 лютого 1995 р.

Тема 6. Дипломатичні привілеї та імунітети.

Походження інституту «дипломатичних привілеїв та імунітетів». Міжнародно-правова база дипломатичних привілеїв та імунітетів. Перелік основних дипломатичних привілеїв та імунітетів. Принцип взаємності як підстава для надання більших, ніж передбачається міжнародним правом, привілеїв та імунітетів.

Початок і завершення дії привілеїв та імунітетів: права та обов'язки держави, яка акредитує дипломатичне представництво та держави перебування дипломатичного представництва. Відмова від привілеїв та імунітету: умови та наслідки.

Види дипломатичних привілеїв та імунітетів. Привілеї та імунітети посольства (місії): недоторканність приміщення, архівів і документів; право користування прапором і гербом як символами акредитуючої держави; митні та податкові привілеї представництва тощо.

Особисті привілеї та імунітети персоналу дипломатичного представництва: особиста недоторканність дипломатичного агента, його особистої резиденції, паперів, майна; імунітет від кримінальної, цивільної та адміністративної юрисдикції; митні й податкові пільги і вилучення.

Коло осіб із числа персоналу дипломатичного представництва, які користуються привілеями та імунітетами дипломатичного характеру. Дипломатичні привілеї та імунітети адміністративно-технічного персоналу, обслуговуючого персоналу, внутрішньої охорони посольства. Привілеї та імунітети дипломатів, які акредитовані в третіх країнах.

Національні законодавства про привілеї та імунітети закордонних дипломатичних представництв.

Тема 7. Специфічні галузі дипломатії.

Військова дипломатія. Військове співробітництво між державами – важливий індикатор міждержавних стосунків. Інститут військового аташату. Історія його походження, еволюція та сучасний стан. Поняття концентману (consentment). Помічник військового аташе. Структура та склад військової місії. Завдання і методи її діяльності. Військова дипломатія у верхах. Дипломатичні привілеї та імунітети військових аташе. Протокольні заходи за участю військових аташе.

Економічна дипломатія. Сутність поняття. Роль і функції економічного радника в структурі посольства. Завдання економізації зовнішньополітичної діяльності держави. Торговельні представництва як складова частина дипломатичних представництв. Особливості правового статусу торговельних представництв. Організація роботи торговельних представництв при відсутності дипломатичних представництв у практиці окремих держав: правовий статус і функції. Привілеї та імунітети персоналу торговельних представництв.

Дипломатія в культурній сфері, діяльність інших дипломатичних

«спецагентів». Виникнення інституту «аташе з питань культури». Його зміст, функції та завдання. Діяльність інформаційних та культурних центрів за кордоном. Інша вузькогалузева дипломатія. Аташе по пресі. Аташе з питань праці. Аташе з питань освіти. Аташе з фінансових питань. Аташе з питань сільського господарства. Релігійна дипломатія.

Тема 8. Техніка ведення дипломатичних переговорів

Загальні правила і методи ведення дипломатичних переговорів. Правильне обрання часу та місця проведення переговорів. Неформальна бесіда. Умови та мета такої бесіди. Розмова «тет-а-тет». Розмова «off the record».

Ведення офіційних переговорів. Протокольне забезпечення офіційних переговорів. Значення компромісу при проведенні переговорів і його допустимі межі. Поняття «таємних переговорів».

Передумови та обґрунтованість їх проведення.

Тиск, погрози, шантаж, підвищення тону, образи, переривання переговорів, ультиматум.

Мирне врегулювання спорів. Міжнародно-правовий механізм мирного врегулювання спорів та його дипломатичне забезпечення. Переговори і консультації. Добрі послуги. Розслідування, Посередництво. Примирення. Арбітраж. Міжнародні договори. Висвітлення в пресі. Делегації, державні візити. Лист-подяка за гостинність та співробітництво.

Тема 9. Консульські відносини. Функції консульських установ і засоби їх виконання.

Історія становлення консульського інституту. Створення, розвиток та етапи формування консульської служби України. Консульський Статут України від 2 квітня 1994 року. Міжнародно-правова база встановлення та здійснення консульських відносин. Питання визнання держави та встановлення консульських відносин.

Дипломатичні та консульські відносини: спільне та особливе. Основні умови та принципи встановлення консульських відносин та відкриття консульських представництв. Правове оформлення домовленості про встановлення консульських відносин.

Поняття «консульська установа» та «консул». Класи консульських установ та найменування глав консульських представництв. Штатні та позаштатні (почесні) консули. Консульський корпус і проблема старшинства. Призначення глави консульської установи. Консульський патент та екзекватура: їх сутність і значення. Порядок призначення і вступу на посаду консульських посадових осіб і співробітників консульства. Структура і персонал консульських представництв. Категорії персоналу. Внутрішня організація та методи роботи консульського представництва.

Завершення консульської місії. Порядок відзиву глав консульських представництв. Анулювання екзекватури. Право держави перебування оголошувати консульську посадову особу «*persona non grata*». Інші випадки завершення консульської місії.

Основні напрями діяльності консульських установ: інформаційна, консультативна, юридична. Головні консульські функції: паспортно-візова робота; функції з питань обліку та реєстрації актів громадянського стану; функції легалізації та засвідчення; функція надання допомоги громадянам акредитуючої держави. Додаткові консульські функції. Випадки виконання консульськими установами дипломатичних функцій.

Обов'язки консульств, консульських посадових осіб і співробітників консульств по відношенню до держави перебування. Консульський округ.

Засоби виконання консульських функцій. Право на вільні зносини з державою, яку представляє консульська установа (кодовані чи шифровані депеші, поняття «консульська валіза»). Свобода пересування консульських посадових осіб по території консульського округу та її обмеження.

Історія виникнення та формування інституту консульських привілеїв та імунітетів. Спільне та відмінне в правовому положенні дипломатів і консулів з точки зору привілеїв та імунітетів.

Початок і звершення дії консульських привілеїв та імунітетів: права та обов'язки держави, яку представляють держави перебування.

Основні види привілеїв та імунітетів у сучасній консульській практиці. Привілеї та імунітети консульства як закордонного органу зовнішніх зносин держави. Особисті привілеї та імунітети консульських посадових осіб.

Коло осіб, які мають право користуватися консульськими привілеями та імунітетами. Умови та підстави для розповсюдження на консульських посадових осіб дипломатичних привілеїв і імунітетів.

Двосторонні договори як основа правового регулювання консульських відносин між державами. Віденська конвенція про консульські зносини 1963р. та Консульський Статут України від 2 квітня 1994р. про консульські привілеї та імунітети.

Тема 10. Спеціальні місії як форма дипломатії.

Поняття спеціальних місій як одного із суттєвих важелів дипломатичної практики.

Історія зародження та інституціонального розвитку інституту спеціальних місій.

Особливості та переваги форми дипломатії, що не потребує наявності дипломатичних чи консульських відносин та взаємовизнання між державами. Зростання ролі та значення спеціальних місій на сучасному етапі.

Віденська конвенція про спеціальні місії від 4 грудня 1969 р. – міжнародно-правова основа сучасної дипломатії спеціальних місій.

Класифікація спеціальних місій. Основні види дипломатії спеціальних місій: спеціальні місії з

функціями політичного, церемоніального, економічного, технічного характеру. Секретні спеціальні місії. Характерні риси дипломатії спеціальних місій: їх обмежений характер у часі; конкретно-цільовий зміст завдань, що покладаються на спеціальні місії.

Угода між державами як підстава для направлення та прийому спеціальної місії, способи досягнення домовленості. Порядок призначення глави і членів персоналу спеціальної місії. Склад спеціальної місії, її повно-важення, функції та засоби виконання. Завершення роботи спеціальної місії.

Привілеї та імунітети спеціальних місій; їх визначення в національному законодавстві.

Окремі види та об'єми привілеїв та імунітетів спеціальних місій як органів зовнішніх зносин держав та особисто членів персоналу спеціальних місій. Визначення кола осіб, які користуються привілеями та імунітетами спеціальних місій.

Тема 11. Форми багатосторонньої дипломатії

Визначення поняття «міжнародна (міжурядова) організація». Класифікація сучасних міжнародних організацій. Зародження інституту постійних представництв при міжнародних організаціях. Основні функції постійного представництва при міжнародній організації. Віденська конвенція про представництво держав в їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975р. – міжнародно-правова основа діяльності постійних представництв при міжнародних організаціях. Головна відмінність між посольством і постійним представництвом при міжнародній організації. Процедура видачі повноважень главі постійного представництва.

Обов'язки держави перебування міжнародної організації до постійних представництв при міжнародних організаціях. Привілеї та імунітети постійних представництв при міжнародних організаціях.

Делегації, які направляються для участі в роботі сесії міжнародних організацій та їх органів – як тимчасові закордонні органи зовнішніх зносин держави. Види таких делегацій: делегації держав-членів, які беруть участь у роботі органів з правом голосу; делегації, які беруть участь в дискусіях без права голосу; делегації, які запрошуються для викладу своїх позицій без участі в обговоренні.

Направлення делегацій, правова основа їх діяльності. Склад делегацій, категорії та чисельність їх персоналу. Повноваження делегацій, їх об'єми, порядок надання та реалізації. Призначення глав і членів делегацій. Завдання делегацій і засоби їх виконання (приміщення делегацій, свобода зносин, свобода пересування членів делегацій). Питання про делегації спостерігачів в органах міжнародних організацій. Поняття і види міжнародних конференцій, нарад, конгресів, симпозіумів тощо, їх роль, місце та значення в сучасній міжнародній, зокрема, дипломатичній практиці.

Порядок скликання міжнародних конференцій. Визначення кола держав-учасниць міжнародних нарад і конференцій, правові аспекти їх участі. Перелік питань для обговорення. Порядок відкриття конференції. Прийняття регламенту. Питання про голову конференції. Інститут співголів. Секретаріат конференції та інші її органи.

Організаційні форми роботи міжнародних конференцій і нарад. Пленарні засідання та робота комітетів. Відкриті та закриті засідання. Порядок проведення дебатів. Мова міжнародних конференцій та нарад. Офіційна та робоча мови. Голосування: принципи та види. Сучасні форми прийняття рішень на міжнародних конференціях (правило консенсусу).

Тема 12. Питання дипломатичної практики в роботі міжнародних організацій, конференцій і нарад.

Тема 13. Методи і засоби дипломатичної комунікації

Головні принципи та правила усного дипломатичного спілкування. Культура мови. Вміння логічно викладати думку. Здатність слухати співрозмовника та переконувати його в раціональності ваших поглядів. Нюанси усного дипломатичного спілкування. Значення акценту. Телефонна розмова.

Поняття і зміст письмових актів дипломатії. Порядок їх складання, оформлення та відправки. Мова дипломатичних документів. Протокольні формули. Категорії дипломатичних документів.

Дипломатична кореспонденція як базова форма дипломатії, її сутність та значення. Основні види документів дипломатичної кореспонденції. Особистий лист. Офіційний лист. Вербальна нота. Циркулярна нота. Спільна (колективна) нота. Вимоги до складання вербальної ноти. Меморандум. Пам'ятна записка. «Non pareg» (неіснуючий папір).

Інші види дипломатичної документації. Послання глав держав. Заяви від органів законодавчої влади з питань міжнародного життя. Заяви від МЗС. Заяви і виступи представників держав на

міжнародних нарадах, конференціях і в міжнародних організаціях. Телеграми. Заяви для преси. Брифінги в МЗС. МЗС та зв'язки з громадськістю.

Тема 14. Питання дипломатичного протоколу

Історія започаткування та формування інституту дипломатичного протоколу. Принципи протокольної практики. Організація протокольних заходів. Зв'язок і підпорядкування протокольних заходів цілям зовнішньої політики і стану політичних взаємовідносин між державами. Принципи рівності та неприпустимість дискримінації дипломатичних агентів закордонних держав у країні перебування.

Основні положення дипломатичного церемоніалу та етикету. Зустрічі і проводи глав держав, урядів, глав парламентів, міністрів закордонних справ, надзвичайних і повноважних послів тощо. Почесна варта. Етикет прапорів. Салют і гімни. Види візитів (державний, офіційний, робочий, візит проїздом, неофіційний, візит у статусі гостя глави держави). Поїздка по країні, її протокольне забезпечення.

Дипломатичні прийоми. Форма одягу. Правила старшинства.

Державний протокол в Україні: традиції, досвід, сучасний стан.

5. Контроль навчальних досягнень

Контроль навчальних досягнень студента здійснюється за результатами відвідування лекцій, семінарських та практичних занять, роботи на семінарах, практичних заняттях та за результатами виконання завдань для самостійної роботи, модульних контрольних робіт.

5.1. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Державне керівництво сфери зовнішніх зносин, механізми прийняття зовнішньополітичних рішень.

Міністерство закордонних справ: функції та організація. Дипломатичне представництво: види, статус та організація.

Базові напрями діяльності дипломатичних представництв та підтримання контактів.

Синергія діяльності Центру і дипломатичних представництв із розвитку торгово-економічних зв'язків.

Дипломатичне представництво: принципи інформаційно-аналітичної роботи (робота з документами).

Діяльність дипломатичного представництва в міжнародних організаціях (права і обов'язки).

Підготовка та забезпечення дипломатичним представництвом візитів вищих посадових осіб та організація прийомів.

Культура і принципи діяльності співробітника дипломатичного представництва.

Завдання:

1. Започаткувати тематичний словник термінів.
2. Провести порівняльний аналіз на вибір двох дипломатичних представництв.
3. Навести приклад з історії діяльності дип/представництв.
4. Охарактеризувати державне керівництво сфери зовнішніх зносин, механізми прийняття зовнішньополітичних рішень.
9. Прокоментувати поняття і головну мету дипломатичних привілеїв та імунітетів для дипломатичних і консульських установ.
5. Опишіть класи глав дипломатичних представництв: форми поширення на них дипломатичного старшинства
6. Наведіть приклади різних форм категоризації персоналу дипломатичних представництв: у чому різниця поширення на них дипломатичних привілеїв і імунітетів?
7. Поясніть який дипломатичний імунітет можна вважати найбільш важливим. Обґрунтуйте.

6. Рекомендовані джерела та література

Документальні джерела

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р.// Електронний ресурс. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_048
2. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Електронний ресурс. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_047

3. Указ президента України від 22 серпня 2002 р. про Державний Протокол й Церемоніал України. Положення про Державний Протокол і Церемоніал України. Електронний ресурс - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>
4. Закон України «Про дипломатичну службу». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19>
5. Положення про Міністерство закордонних справ України. Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. №281. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#n8>
6. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру. - <https://ips.ligazakon.net/document/MU75K12U>
7. Віденська конвенція про спеціальні місії - <https://ips.ligazakon.net/document/mu69001>
8. Конституція України // Верховна Рада України – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
9. Постанова Верховної Ради України «Про відкриття дипломатичних або консульських представництв України» від 3 березня 1993 р. з наступними змінами // Там само – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3037-12>
10. Розпорядження Президента України «Про затвердження Положення про дипломатичне представництво України за кордоном» від 22 жовтня 1992 р. // Там само – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/166/92-%D1%80%D0%BF>
11. Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення координаційної діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин» від 18 вересня 1996 р. з наступними змінами // Тамсамо - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/841/96>
12. Указ Президента України «Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні» від 10 червня 1993 р. // Там само – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/198/93>
13. Указ Президента України «Про Положення про Міністерство закордонних справ України» від 30 березня 2016 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text>

Базова

1. Атаманенко Алла, Цветков Олександр. Зміни та виклики в системі міжнародної взаємодії в Арктиці через російсько-українську війну.// *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, 2023. Volume VI.-С. 40-53.
2. Білоусов М.М. Вербальний менеджмент у дипломатії // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 34-43.
3. Вергун В.А. Економічна дипломатія: Навч. посібник. – К., 2009.
4. Гуменюк Б. Національна дипломатія сучасної доби: нові виклики і завдання // Україна дипломатична: Науковий щорічник. – К., 2011. – Вип. XII. – С. 472-491.
5. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби: Навч. посібник. – К., 2004.
6. Гуцал. А.Ф. Аналітична діяльність. Принципи підготовки інформаційно – аналітичних матеріалів. – К., 1997.
7. Дайнеко В.В., Васильєв С.В., Грищенко М.Б. Англійська мова в дипломатичному листуванні. – К., 2009.
8. Дипломатія сучасної України: Енциклопедичний довідник. – К., 1997.
9. Зленко А.М. Дипломатія і політика України в процесі динамічних геополітичних змін. – Харків, 2003.
10. Зленко А.М. Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України. – К., 2009.
11. Ільницький А.В. Дипломатичний захист: захист прав держави чи прав особи? // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2003. – Вип. 8. – С. 118-127.
12. Кочубей Ю.М. Імідж дипломата – імідж країни // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 30-33.
13. Кулініч М.А., Руденко Г.М. Стислий український дипломатичний словник. – К.,

2006.

14. Новак І. Дотримання протокольних норм використання державної символіки України // Людина і політика. – 2003. - № 3. – С. 115-118.
15. Новак І.В. Етикет державного прапора // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 44-49.
16. Опанасюк О.І. Напрями трансформації форм і методів сучасної дипломатії під впливом процесів глобалізації // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2012. – Вип. 18. – С. 158-167.
17. Резніченко В.І., Михно І.Л. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. – К., 2003.
18. Руденко Г.М. Представництва іноземних держав в Україні: статус, протокол, обслуговування, законодавчі акти. – К., 2004.
19. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет: Підручник. – К., 2010.
20. Сагайдак О.П., Сардачук П.Д. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: Навч. посібник. – 2-е вид., перер. і доп. – К., 2008
21. Цветков О.Г. Пріоритети навчальної дисципліни «Дипломатична та консульська служба» (використання досвіду Дипломатичної роботи при викладанні дисципліни у Київському університеті імені Бориса Грінченка) // Вища освіта України в контексті цивілізаційних змін та викликів: стан, проблеми, перспективи розвитку : матеріали Всеукраїнської дистанційної наук.-прак. конф., м. Київ, 1 жовтня 2020 р. / ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая». – Київ: [Електронне видання], 2020 - С. 200-206.
22. Цветков О.Г. Стресові загрози арктичної геополітики//Матеріали Всеукраїнської наукової-конференції "Міжнародні відносини та міжнародне право в постбіполярній системі міжнародних відносин» (13 січня 2023 року) Київський університет імені Бориса Грінченка. -Київ: 2023. С. 7-11. УДК 341:316.4.063.3©
23. Циватий В., Аношина Н.-Т. Дипломатична служба і дипломати Великої Британії: історичні традиції, сучасна інституціональна модель (досвід для України) // Україна дипломатична: Науковий щорічник. – К., 2011. – Вип. XII. – С. 492-504.
24. Циватий В. Дипломатія: майстерність слова, мистецтво дій, мовленнєва комунікація // Зовнішні справи. – 2013. - № 6. – С. 30-33.
25. Шинкаренко Т.І., Гуменюк А.Г., Ковтун О.Ю. Мова дипломатичних документів: Навчальний посібник. – К., 2009.
26. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет. – 2-ге вид., доп. – К., 2009.
27. Axtell R.E. The Do's and Taboos of Hosting International Visitors. – N.Y., 1990.
28. Barker C.J. The Protection of Diplomatic Personnel. – Aldershot, U.K., 2006.
29. Berridge G.R. Diplomacy: Theory and Practice. – Third Edition. – N.Y., 2005.
30. Berridge G.R., James A. A Dictionary of Diplomacy. – Second Edition.– N.Y., 2004.
31. Berridge G.R. The Resident Ambassador: A Death Postponed. – Leicester, U.K., 1994.
32. A Brief History of the Consular Service., 2022.- <https://adst.org/a-brief-history-of-the-consular-service/>
33. Dale W.N. Living Diplomatically: A Life in the U.S. Foreign Service. – Lanham, MD, 2008.
34. Denza E. Diplomatic Law: Commentary on the Vienna Convention on Diplomatic Relations. – N.Y., 2008.

35. Diplomatic Missions. The Ambassador in Canadian Foreign Policy / Ed. by Robert Wolfe. – Kingston, 1998.
36. Dresser N. Multicultural Manners. Essential Rules of Etiquette for the 21st Century. – N.Y., 2006.
37. Foreign Ministries in the European Union: Integrating Diplomats / Ed. by Brian Hocking and David Spence. – N.Y., 2003.
38. Foreign Ministries: Managing Diplomatic Networks and Optimizing Value / Ed. by Kishan S. Rana and Jovan Kurbalija. – Geneva, 2007.
39. Freeman C.W. The Diplomat's Dictionary. – Wash., D.C., 1997.
40. Hamilton K., Langhorne R. The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and Administration. – London, 2000.
41. Harr J.E. The Professional Diplomat. – N.Y., 1969.
42. Inside a U.S. Embassy. How the Foreign Service Works for America / Ed. by Shawn Dorman. – Wash., D.C., 2005.
43. Kennedy S.C., Morgan W.D. American Diplomats: The Foreign Service at Work. – Lincoln, NE, 2004.
44. Kleiner J. Diplomatic Practice: Between Tradition and Innovation. – Singapore, 2009.
45. Kopp H. W., Gillespie C.A. Career Diplomacy: Life and Work in the U.S. Foreign Service. – Wash., D.C., 2008.
46. McCaffree M.J., Innis P., Sand R.M. Protocol: the Complete Handbook of Diplomatic, Official and Social Usage. – Dallas, Texas, 2002.
47. Morrison T., Conaway W.A. Kiss, Bow or Shake Hands. The Bestselling Guide to Doing Business in More than 60 Countries. – Avon, NA, 2006.
48. Obisakin L. O. Protocol for Life: Guidelines on Diplomatic, Official and Social Manners. – Ibadan, Nigeria, 2007.
49. The Psychology of Diplomacy / Ed. by H.J. Langholtz and C.E. Stout. – N.Y., 2004.
50. Rana K.S. The 21st Century Ambassador: Plenipotentiary to the Chief Executive. – Geneva, 2004.
51. Realities of Foreign Service Life. Vol. 1 / Ed. by Patricia Linderman and Melissa Brayer-Hess. – Lincoln, NE, 2002.
52. Realities of Foreign Service Life. Vol. 2 / Ed. by Patricia Linderman, Melissa Brayer-Hess, and Marlene Monfiletto Nice. – Lincoln, NE, 2007.
53. Satow's Diplomatic Practice. Sixth Edition / Ed. by Sir Ivor Roberts. – N.Y., 2011.
54. A vital diplomatic network to France's foreign policy, 2024. – <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/the-ministry-and-its-network/diplomacy-roles/a-vital-diplomatic-network-to-france-s-foreign-policy/>
55. US Diplomatic/Consular service, 2024.- <https://www.youtube.com/watch?v=bOs5H39dlRA>

Додаткова

1. Білоусов М.М. Дипломатичне представництво України у Великій Британії: перші кроки (1992- 1994) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2000. – Вип. 4. – С. 32-46.

2. Бруз В.С. Українська дипломатія в ООН // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 100-103.
3. Дайнеко В.В., Грищенко М.В. Англійська мова в міжнародних договорах. – К., 2011.
4. Денисенко А., Туркевич В. Людина планети. Штрихи до портрета Геннадія Удовенка. – К., 2011.
5. Єременко О.К., Матвієнко В.М. ООН в документах. – К., 2009.
6. Зленко А. Українська дипломатія та політика: вчора, сьогодні, завтра // Зовнішні справи. – 2013. - № 8. – С. 8-9.
7. Кіссінджер Г. Дипломатія.-К., 2018.
8. Корнієнко Б.І. Спогади посла (перші кроки української дипломатії). – К., 2005.
9. Матвієнко В.М., Головченко В.І. Дипломатична історія України (1923 – 1993 роки). – К.: Навч. посібник. – К., 2012.
10. Матвієнко В., Головченко В. Історія української дипломатії ХХ століття у постатях. – К., 2001.
11. Нариси з історії дипломатії України / Під ред. В.А. Смолія. – К., 2001.
12. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Елементи дипломатичного протоколу і дипломатичної практики в історії України. – Львів, 2000.
13. Слабченко Євген. Дипломатична історія України. К., 2016.
14. Турчин Я.Б. Теорія і практика е-дипломатії у сучасних міжнародних відносинах. К., 2013.
15. Anderson M.S. The Rise of Modern Diplomacy. – London, 1993.
16. Axtell R.E. Do's and Taboos Around the World. – N.Y., 1993.
17. Baldi S., Baldocci P. Through the Diplomatic Looking Glass. – Geneva, 2007.
18. Bosrock M.M. Asian Business Customs & Manners: A Country-by-Country Guide. – Minnetenka, MN, 2007.
19. Bosrock M.M. European Business Customs & Manners: A Country-by- Country Guide to European Customs and Manners. – Minnetenka, MN, 2006.
20. Chaney L., Martin J.S. Global Business Etiquette: A Guide to International Communication and Customs. – N.Y., 2008.
21. Foster D. Global Etiquette Guide to Africa and the Middle East. – N.Y.,
22. Freeman C.W. Arts of Power. Statecraft and Diplomacy. – Wash, D.C., Geneva, 2004.
23. Intercultural Communication and Diplomacy / Ed. by Hannah Slavic. –

24. Language and Diplomacy / Ed. by Jovan Kurbalija and Hannah Slavic.- Malta, 2001.
25. Murray C. Dirty Diplomacy. – N.Y., 2007.
26. Nicholson H. The Evolution of Diplomacy. – N.Y., 1962.
27. Olofson G. When in Rome or Rio or Riyadh...: Cultural Qs & As for Successful Business Behavior Around the World. – Yarmouth, Maine, 2004.
28. Shepard W.S. Diplomatic Tales: Your Invitation to the Embassy. – Lincoln, NE., 2006.
29. Simpson H. Bush Hat, Black Tie: Adventures of a Foreign Service Officer. – Wash., D.C., 1998.
30. The Work of Diplomacy: Conversation with Philip Habib by Harry Kresler. May 1982 – <http://globetrotter.berkeley.edu/conversations/Habib>.

Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Біла-Тіунова Л.Р., Панова Н.С., Тодощак О.В., Фаєр Ю.Г. Припинення державної служби як інститут адміністративного права: монографія. Одеса: Фенікс, 2015. 236 с.
2. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 8 квітня 1961 року : ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048
3. Віденська конвенція про консульські зносини від 24 квітня 1963 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047
4. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби: навч. посібник. К., 2004. 248 с.
5. Гуменюк Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання: навч. посібник. К., 2007. 224 с.
6. Дипломатична та консульська служба: підручник для студентів ВІЗ / К.В. Балабанов, М. В, Трофименко. Донецьк, 2013.
7. Кобилинська І.М. Правовий захист дипломатичних представництв та їх персоналу: Міжнародне право. Право і суспільство. № 2. 2019. С. 241- 248.
8. Мануїлова К.В. Становлення правового регулювання дипломатичної діяльності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2021 № 49. С. 158-161.
9. Палагусинець Р. В. Роль дипломатичної служби в формуванні ефективного державного управління зовнішньою політикою держави. Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток». № 2. 2020. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/40.pdf
10. Панов А.В. Дипломатична і консульська служба. Монографія. Ужгород, 2015. 270 с.
11. Питання присвоєння дипломатичних рангів: Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 275/2019, зі змін. та доп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275/2019#Text>
12. Полтавець Т. Дипломатична служба в Україні та за кордоном. Громадська думка про правотворення. 2018. № 8 (152). С. 11–14.

13. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 № 3723- XII : із зм. і доп. станом на 16.07.2020 // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

14. Про дипломатичний та службовий паспорти України: Указ Президента України від 12 травня 2015 року № 264/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/2015#n140>

15. Про дипломатичну службу України: Закон України від 20.09.2001 № 2728-III // Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2728-14>.

16. Про перелік посад, приписаних до дипломатичних рангів України: Указ Президента України від 21.12.2018 р., № 434/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842/96#Text>

17. Сагайдак О. П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: Навчальний посібник. К., 2008. 295 с.

18. Сардачук П., Кулик О. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: навчальний посібник. К.: Україна, 2001. 176 с.

19. Турчин Я. Б., Дорош Л. О., Івасечко О. Я. Дипломатична та консульська служба: підручник. Львів, 2018. 332 с.

20. Чабан А.Ю. Дипломатична і консульська служба: Навчально-методичний посібник. Черкаси, 2019. 94 с.

21. Федчишин С. А. Класифікація посад у системі дипломатичної служби України // Правова держава. 2015. № 20. С. 69–75.

22. Федчишин С. А. Дипломатичні ранги як спеціальні звання дипломатичних службовців. Публічне право. 2020. № 2 (38). С. 55-66.

23. Федчишин С. А. Підстави припинення дипломатичної служби України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. Том 31 (70). № 4. С. 183-189.

24. Щериця С.І. Дія кримінального процесуального закону щодо спеціальної категорії осіб, які користуються правом дипломатичної недоторканності в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 1. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2017/48.pdf

Додаткова:

25. Безверха І.А. Типізація комерційної дипломатії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 18, ч. 1. С. 35-40.

26. Висоцький О.Ю. Електронна дипломатія як інструмент пропаганди // Політологічний вісник. 2018. Вип.81. С. 51-59.

27. Висоцький О.Ю. Публічна дипломатія: конспект лекцій. Частина І. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. 56 с.

28. Гавриленко І. Концепції та моделі здійснення культурної дипломатії. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2014. Вип. 1. С. 5-8.

29. Гончарова А.О. Дипломатична служба як складова частина державної служби України. Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 1. С. 420-424.

30. Григоренко Є., Журавель А. Дипломатична служба в механізмі реалізації законодавства про національну безпеку України. Європейська дипломатія у ХХІ столітті: матеріали науково-практичного круглого столу (21 грудня 2018 року). Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. С. 23-26.
31. Григор'єва Т. Історія дипломатії від давнини до кінця ХVІІІ ст. К.: Києво-Могилянська академія. Видавничий дім, 2015. 178 с.
32. Грінченко О. Місії *ad hoc* в сучасному праві Європейського Союзу. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 99. С. 102–108.
33. Далявська Т. П. Феномен невизнаних держав: політологічний аналіз: монографія. Київ: Університет «КРОК», 2018. 228 с.
34. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до нового часу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Вінниця: Нова книга, 2002. 433 с.
35. Історія дипломатії: навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 116 с.
36. Ковальська В. В. Регулювання діяльності спеціальних місій у міжнародному праві. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 2(8). С. 21-25.
37. Конопляник О.С., Гречанюк С.К., Галай В.О. Адміністративно-правове регулювання охорони Національною гвардією України дипломатичних представництв іноземних держав. К: ГО «Київський правозахисний альянс», 2016. 182 с.
38. Макар Ю. Століття української дипломатії. Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2017. Т. 35-36. С. 77-94.
39. Маринів І.І., Иорозова А.О. Деякі проблеми визнання АД НОС у сучасному міжнаодному праві. Право та інноваційне суспільство. № 2 (15) 2020. С. 23-27.
40. Онищенко О. А. Порівняння правового статусу дипломатичних агентів і консульських посадових осіб у сучасному міжнародному праві: Держава та регіони. Сер.: Право. 2014. № 2. С. 124-127.
41. Опанасюк О. Новітні тенденції у роботі дипломатичного агента ХХІ ст. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2989.
42. Палєєва Ю. С., Тодорошко Т. А. Теоретичні питання міжнародно-правового визнання держав в контексті сучасності. Альманах міжнародного права. 2017. Вип. 18. С. 57-63.
43. Пик С.М., Костюк Д.А. Види таємної дипломатії та особливості їхнього функціонування у міждержавних відносинах. Вісник Донецького національного університету. Сер.: Політичні науки. 2016. С. 48-53.
44. Руденко Г. М. Україна дипломатична. К., 2001. 176 с.
45. Руденко І. І. Особливості користування дипломатичними привілеями та імунітетами. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 1. Одеса: Юридична література, 2016. С. 447-449.

46. Сіваш О.М. Статус членів родини дипломатичного агента за Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1969 р. Юридичний науковий електронний журнал, 2020, № 8, С. 4.

47. Сухорольська І. Нова громадська дипломатія та особливості її реалізації у сучасних умовах. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2015. Випуск 27. С. 136-143.

48. Ткаля О.В. Теоретичне обґрунтування дипломатичного імунітету : Актуальні проблеми держави і права. 2009. С. 369-377.

49. Ціватий В. Віденський конгрес 1814–1815 рр.: інституціональний вердикт європейського політико-дипломатичного та суспільно-історичного розвитку. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2016. Вип. 25. С. 229-246.

Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліографічна і реферативна база даних SCOPUS. URL: <http://www.scopus.com/>
2. Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка – <http://www.iir.kiev.ua/>
3. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>
4. Міністерства освіти і науки України (нормативні документи в галузі освіти і науки). URL: <http://www.mon.gov.ua>
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Brookings Institution. URL: <https://www.brookings.edu/>
7. Carnegie Endowment for International Peace (CEIP). URL : <https://carnegieendowment.org/>
8. Chatham House (Royal Institute of International Affairs). URL : <https://www.chathamhouse.org/>
9. European Union (EU). URL: https://europa.eu/european-union/index_en
10. Institute for the Study of War (ISW). URL: <https://www.understandingwar.org/>
11. North Atlantic Treaty Organization (NATO). URL: <https://www.nato.int/>
12. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: <https://www.oecd.org/>
13. RAND («Research and Development») Corporation. URL: <https://www.rand.org/>
14. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). URL: <https://www.sipri.org/>
15. The Center for Strategic and International Studies (CSIS) URL : <https://www.csis.org/> 1
16. The Club of Rome. URL: <https://www.clubofrome.org/>
- United Nations (UN). URL: <https://www.un.org/en/>